



Împrejurările aducerii la putere a guvernului prezidat de Patriarhul Miron Cristea (10 februarie 1938)

Conf. univ. dr.
CONSTANTIN I. STAN¹

În anul 1937, când se împlineau patru ani de guvernare liberală, se punea problema succesiunii la conducerea țării. Ion Mihalache și-a exprimat dorința de a renunța la șefia Partidului Național Țărănesc. La 2 aprilie 1937, el și-a prezentat demisia și l-a propus ca înlocuitor pe Iuliu Maniu. Mihalache considera că în P.N.Ț. se va realiza astfel o unică autoritate căreia se vor ralia și celelalte grupuri. Unele elemente centrifuge își vor diminua activitatea². Congresul general al național-țărăniștilor din 4 aprilie 1937 l-a confirmat însă pe I. Mihalache în funcția de președinte pe timp de patru ani. Prietenii lui apropiați, dr. N. Lupu, generalul Ion Teodorescu, V. Madgearu îl considerau „omul providențial (...) inspirat de Dumnezeu, țăran genial” sau „un apostol al neamului”³.

Situația internă nu era prea favorabilă. Elementele extremiste câștigau teren. Corneliu Zelea-Codreanu, personaj carismatic, cu priză la public, urmărea realizarea unei apropieri de P.N.Ț., care atunci era cel mai puternic partid de opoziție. El dorea să realizeze o înțelegere cu Maniu, întrucât cunoștea poziția ostilă a lui I. Mihalache. O alianță cu legionarii nu era potrivită. Președintele național-țărăniștilor urmărea să aducă partidul său la putere, fapt confirmat de audiența sa la Regele Carol al II-lea din 8 octombrie 1937⁴. O apropiere de legionari – cu care suveranul se afla în relații încordate – ar fi compromis materializarea acestui obiectiv. Situația nu era simplă. Carol dorea să instaureze un regim personal. Totuși, la 12 noiembrie 1937, șeful statului i-a cerut lui I. Mihalache să alcătuiască un guvern de

coalitie. Condiția pusă de rege era prezența lui Al. Vaida-Voevod și a lui Gabriel Marinescu în noul cabinet. În aceste condiții, liderul național-țărăniștilor a depus mandatul pe 14 noiembrie al aceluiași an⁵. Mărul discordiei îl reprezenta Al. Vaida-Voevod. Constantin Argetoianu pretinde în însemnările sale din 12 noiembrie 1937 că Regele Carol al II-lea l-a primit în audiență pe G. G. Mironescu, mărturisindu-i că „un Guvern Mihalache fără Vaida nu era posibil”. Mironescu a mers îndată la Vaida și Mihalache. Primul a declarat că „în nici un caz n-ar putea colabora cu dr. Lupu și cu Madgearu (...). Mihalache, dimpotrivă, a fost categoric și intransigent, nici n-a vrut să stea de vorbă cu Mironescu pe chestia unei împăcări cu Vaida”⁶. La rândul său, Nicolae Iorga arăta în însemnările sale din 4 decembrie 1937 că a avut o întâlnire cu Regele, care i-a mărturisit că „deși nu e nici o obligație constituțională, a ținut seama de tradiție care îi impune să se adreseze la național-țărăniști. Le-a cerut să-și asigure și concursul lui Vaida. Dar Mihalache a făcut greșeala de a-și întreba partidul, în loc de a merge la Vaida. Acesta, care ar fi mărturisit că l-ar fi dat afară, i-ar fi procurat îndreptățirea pe care acum nu o are”⁷.

În fond, Carol a dovedit abilitate și perseverență pentru a instaura un regim personal. Era clar că între I. Mihalache și Al. Vaida nu există nici o cale de împăcare. Orientarea șefului statului către Gheorghe Tătărescu era foarte clară. Comentând această situație, Regina Maria – a cărei stare de sănătate era precară – nota lapidar în jurnalul său din 4 decembrie 1937 următoarele: „Guvernul Tătărescu, deși la capătul mandatului, a fost adus din nou la putere, deoarece Carol nu a putut ajunge la o înțelegere cu Mihalache”⁸.

Noul premier, conform sugestiei Regelui, a încercat să lărgască baza de guvernare, dar acțiunea sa nu a putut fi dusă la bun sfârșit. Cabinetul liberal cuprindea cam aceiași oameni politici. Lor li s-au adăugat doi „tehnicieni” din Partidul Naționalist Democrat: I. E. Bujoia și Gh. Ionescu-Șișești, dar și un alt „iorghist” ca subsecretar de stat, Petre Topa. În seara zilei de 17 noiembrie 1937, guvernul abia constituit a depus jurământul în fața Regelui Carol al II-lea⁹.

Soluția găsită de Suveran a stârnit reacții negative din partea formațiunilor politice antiliberale. Evidențiind acest lucru, C. Argetoianu notează în jurnalul său pe 19 noiembrie 1937 între altele: „În tot cazul, Guvernul cel nou al lui Tătărescu e întâmpinat cu o furie nebună din partea opoziției, cu indiferență scârbită de opinia publică în genere și fără nici un entuziasm în partidele cartelate – afară de păduchii iorghști, care sunt încântați”¹⁰.

Cabinetul prezidat de Gh. Tătărescu a lansat pe 22 noiembrie 1937 un *Manifest către Țară*, în care mulțimea Regelui pentru că „a binevoit să ne reînnoiască înalta sa încredere, chemându-ne să ducem mai departe noua operă de consolidare națională”. Semnatarii documentului reliefa marile realizări ale mandatului deja încheiat. Și precizau că aveau în vedere dezvoltarea învățământului, acordarea atenției cuvenite industriei și comerțului. Manifestul promitea locuitorilor satelor credite avantajoase, valorificarea și industrializarea plantelor textile, lărgirea cooperării și asocierea sătenilor, reducerea impozitelor, încurajarea și sprijinirea fermelor agricole. Pentru muncitorime, apelul avea în vedere „ridicarea ei materială și morală”, pre-

cizând că „munca trebuie să fie pentru muncitori izvor de economie și capitalizare”. În domeniul administrativ se propunea „depolitizarea totală a administrației generale prin promovarea exclusivă a meritului, a muncii și a competenței”. Pe plan extern, manifestul reafirma atașamentul față de principiile lansate de Societatea Națiunilor, relevând că „vom continua să apărăm pacea și fruntariile noastre vecine, căutând să întărim cât mai mult raporturile noastre cu popoarele fără deosebire”¹¹. Apelul avea deci un caracter îndrăzneț, dar greu de aplicat în practică.

În noile condiții, pe 23 noiembrie 1937 la București s-a întrunit Comitetul Central Executiv. Cu această ocazie, Mihalache și-a prezentat demisia din funcția de președinte al partidului, propunându-l pe Iuliu Maniu, folosind următoarele cuvinte: „D-le Maniu, ia comanda și dă porunca!”. El și-a motivat atitudinea prin faptul că „Regimul constituțional din România se găsea la o adevărată răspântie a istoriei”. Omul cel mai nimerit pentru această luptă era I. Maniu întrucât el reprezenta „simbolul luptei constituționale”¹².

Noul șef al P.N.Ț. avea de înfruntat numeroase greutăți. Cea mai delicată problemă o constituia convocarea la 20 decembrie 1937 a noilor alegeri parlamentare. Miza lor era excepțională. Grav bolnavă, Regina Maria notează în propriul jurnal pe 4 decembrie 1937, destul de sumar, între altele: „Guvernul Tătărescu, deși la capătul mandatului, a fost adus din nou la putere, deoarece Carol nu a putut să ajungă la o înțelegere cu Mihalache. Maniu a reapărut pe scenă și a redevenit «șeful» Partidului Național Țărănist. Lui Codreanu i s-a permis să ia parte la alegeri. De asemenea, și Titulescu a reapărut. Carol

se confruntă cu o opoziție puternică (...). Deși a ofensat și umilit prea multă lume (Carol - n.n.), tot mai deține controlul"¹³.

Potrivit unor surse aparținând Siguranței, casa doctorului Gerota a găzduit între 20-24 noiembrie 1937 o serie de convorbiri între Iuliu Maniu și Corneliu Zelea-Codreanu. Discuțiile au fost mijlocite de gazdă și de dr. N. Lupu. În cadrul negocierilor, Maniu s-a dovedit foarte pesimist, arătând că „așa cum este guvernată și condusă țara, se poate duce la destrămarea ei morală totală”. El a propus în timpul tratativelor „o colaborare pe baza unor puncte, nu de program, ci de principii constituționale pentru a înlătura pe toți acei care s-au interpus între Coroană și țară”. Corneliu Zelea-Codreanu a înfățișat cu ocazia convorbirilor nedreptățile, intrigile și loviturile pe care legionarii le-au primit din partea regimului patronat de Regele Carol al II-lea. Cei doi lideri politici au convenit să se vadă din nou pentru a stabili detaliile luptei comune¹⁴.

La 25 noiembrie 1937, hotelul Athenée Palace din capitală a găzduit negocierile finale. Celor doi frunțași li s-a alăturat și șeful liberalilor georgiști, profesorul Gheorghe Brătianu. Cele trei formațiuni politice au semnat un „pact de neagresiune”. Scopul era acela „de a apăra libertatea și a asigura corectitudinea alegerilor”. Documentul se ridică în contra „actelor și limbajului de violență și de denigrare, dar nu împiedica afirmarea ideologiei proprii și discuția de bună-credință”. Nu era vorba de un cartel electoral, cele trei părți aveau liste proprii de candidați. Se crea, totuși, o comisie comună pentru a stabili „modul de procedare și demersurile care vor trebui puse în aplicare în cazul infracțiunilor ce ar fi să se producă”¹⁵.

I. Maniu a riscat prin semnarea acestui act apariția unor disensiuni în formațiunea sa politică, dar a avut în vedere considerente de strategie politică. El a căutat să „detroneze Cabinetul Ghe. Tătărescu”. Potrivit unui document al vremii, proaspătul șef al național-țărăniștilor dorea „să scoată din clandestinitate o forță care lucrase subteran, în mod ascuns, din întuneric”¹⁶. Calculul făcut de Maniu ni se pare corect, deoarece el cunoștea predispoziția majorității membrilor Gărzii de Fier spre violență, lucru care ar fi creat serioase probleme în campania electorală a P.N.Ț. Scopul era clar, liberalii trebuiau să piardă cât mai multe voturi. Nu întâmplător, național-țărăniștii au confecționat din fondurile lor afișe - acolo unde aveau puțină aderenți - pe care scria „Votați pe Căpitanul-căpitanilor!”¹⁷.

Concomitent, P.N.L. a încheiat un cartel electoral cu Frontul

Românesc, grupare politică condusă de Al. Vaida-Voevod. Documentul a generat unele nemulțumiri într-o serie de organizații liberale locale. Astfel, Victor Iamandi, șeful liberalilor ieșeni, a respins vehement amintita colaborare. O situație asemănătoare întâlnim și în județul vecin, Neamț¹⁸. Probleme similare au apărut, de asemenea, în județul Vlașca. Aici, liberalii s-au împotrivit desemnării pe primul loc al listei al candidatului Frontului Românesc, D. R. Ioanițescu¹⁹.

Președintele P.N.Ț. a justificat semnarea „pactului de neagresiune” în cadrul unui discurs cu titlul: *În apărarea alegerilor libere. Motivele acordului electoral din 1937*, unde afirma, printre altele: „Știți că ținta mai apropiată activității mele este evidențierea cât mai accentuată a necesității inexorabile pentru statul nostru de a fi înlăturat regimul dictatorial practicat de guvernul actual, precum și înlăturarea imoralității care a cuprins viața politică, socială și familia, imoralitate care amenință cu distrugerea chiar și rădăcinile naționale”. Maniu critica regimul instaurat de liberali, relevând că, în calitatea sa de președinte, s-a preocupat de „înfăptuirea unei înțelegeri cu alte partide pentru asigurarea libertății și corectitudinii alegerilor”. De aceea „n-am năzuit un cartel electoral, care stânjenește în oarecare măsură propagarea ideologiei fiecărui partid din înțelegerea încheiată”. Șeful P.N.Ț. a declarat că a urmărit și salvagardarea „demnității naționale prin asigurarea liberă și legală a glasului ei și zădărnicierea eventualelor tentative de a falsifica voința națională”. Maniu a recunoscut că prin „pactul de neagresiune” a urmărit păstrarea ordinii constituționale și legale, dar și realizarea prosperității țării. El reaffirma ca prin acest acord „Partidul Național Țărănesc nu alunecă de pe urma acestei înțelegeri nici la dreapta și nici la stânga”²⁰. Pe plan ideologic deci nu se făcea nici un compromis.

Partidul care a organizat alegerile parlamentare în România nu le-a pierdut niciodată. Carol al II-lea a crezut că liberalii nu vor face excepție, reușind să se mențină la conducerea țării, ca urmare a unei confruntări electorale relativ-libere. Suveranul a realizat această opțiune. S-au comis totuși unele abuzuri din partea administrației și organelor de ordine. Pe alocuri, poliția a intervenit în forță. Astfel, conform însemnării din 13 decembrie 1937 a lui Armand Călinescu, în Sala Marna din București s-a desfășurat o întrunire la care urma să vorbească Maniu, dar ea „este zădărnicită cu gaze lacrimogene de către poliție”²¹. Întreaga acțiune era coordonată de liberalul Richard Franasovici, subsecretar de stat la Ministerul de Interne, care avea experiență în domeniu.

Recunoscând acest lucru, Regele Carol al II-lea consemna în jurnalul său următoarele: „Mă hotărâsc deci să fac «apel» patriotic la Tătărescu să continue guvernarea și el să facă alegerile (...). S-a făcut înainte o remaniere care l-a adus pe Franasovici la Ministerul de Interne". Fost subsecretar de stat la Interne din timpul lui Ionel Brătianu și Duca, cunoștea meseria aceasta. Suveranul însă nu a fost mulțumit de prestația sa, el fiind „un partizan al retragerii de la Guvern". De asemenea, Carol era de părere că „nu și-a dat prea mult silința, luând drept scuze recomandările ca alegerile să fie cinstite și rezultatul a fost că Guvernul a fost învins"²².

Într-adevăr, liberalii au suferit o rușinoasă înfrângere, căci au obținut doar 35,92% din voturi, P.N.Ț. a dobândit 20,40%, Partidul Total pentru Țară a câștigat 9,15%, Partidul Maghiar a primit 4,43%, P.N.L. Gh. Brătianu a întrunit 3,89% din sufragii, iar Partidul Țărănesc Radical 2,25%. Celelalte formațiuni politice înscrise în cursa electorală nu au atins pragul electoral de 2% din voturile valabil exprimate²³. Observăm că nici un partid politic nu a avut 40% din voturi ca să dobândească prima electorală și astfel să beneficieze de majoritatea absolută în Parlament. La 22 decembrie 1937 Regina Maria scria în jurnalul său, referitor la amintita situație, următoarele: „Alegerile au fost pline de pasiune, Garda de Fier a ieșit foarte puternică, mai puternică chiar și decât țărăniștii, ceea ce înseamnă că va fi o opoziție puternică și aprigă (...). O emoție colosală peste tot"²⁴.

Pierzând majoritatea parlamentară, Gh. Tătărescu a prezentat demisia Cabinetului său în fața Suveranului. Acesta a desemnat ca prim-ministru pe Octavian Goga. Comentând noua soluție guvernamentală, un apropiat al Casei Regale, Eugeniu Arthur Buhman notează în amintirile sale, pe 30 decembrie 1937, printre altele: „Altă criză politică, altă schimbare de guvern. Tătărescu demisionează și Regele însărcinează pe Octavian Goga cu formarea noului cabinet (...), unul naționalist, indicat limpede prin președinția lui Goga, iar prezența lui A. C. Cuza ca Ministru îi completează și nuanța antisemită"²⁵. Guvernul Goga-Cuza a servit Suveranului drept tampon în contra Gărzii de Fier și a P.N.Ț. Noul cabinet va avea o existență efemeră, pregătind regimul autoritar al Regelui Carol. De altfel, șeful statului recunoaște în jurnalul său că „după aceea, voi fi liber să pot lua măsuri mai forte, care să descătușează atât țara, cât și pe mine, de tirania atât de nepatriotică a meschinilor interese de partid"²⁶.

Aflat în mijlocul evenimentelor, Armand Călinescu pretinde în

însemnările sale din 24 decembrie 1937 următoarele: „Mă cheamă Urdăreanu la el. Mă întreabă dacă m-am înțeles cu Goga pe urmă ca și constituirea noului guvern să se facă la 29 decembrie. Mai dă unele detalii de procedură"²⁷. A doua zi, A. Călinescu arată în jurnalul său că a avut o întrevvedere cu Goga, care îl informează că Tătărescu că a fost primit de Rege, Suveranul cerându-i să se retragă²⁸.

Într-adevăr, pe 29 decembrie 1937 Carol a încredințat funcția de premier lui O. Goga, co-președinte al Partidului Național Creștin. Evenimentul a stârnit consternare în viața politică românească. C. Argetoianu notează în însemnările sale din 28 decembrie 1937, cu ironie: „Pe la ora 3 și jumătate a apărut un comunicat al lui Tătărescu prin care își anunța demisia, primirea ei de către M.S. Regele și mai sună o dată din trompetă «pentru onor» față de gigantica operă îndeplinită în patru ani de guvernare. Păcătoșul îndrăznește să vorbească de «roadele» acestei guvernări. «Roade» pentru partizani și întreaga gașcă a Guvernului, căci s-au îmbogățit cu toții jurând"²⁹. Un alt contemporan al evenimentelor, cunoscutul om „de stânga", avocat, mare proprietar din Hunedoara, Petru Groza, reiterează în memoriile sale că: „Regele Carol al II-lea l-a chemat pe Groza la Palat și în strâmtoarea lui, nefiind altă soluție care să-i pară mai potrivită în împrejurările de atunci, care îl împingeau spre dreapta, l-a însărcinat pe Goga cu formarea noului guvern. Iar Octavian Goga, văzându-și în sfârșit visul împlinit, a părăsit palatul zburând pe aripile fericirii"³⁰. La rândul său, ziaristul A. P. Samson notează în amintirile sale că monarhul căuta în felul acesta să-și impună propriul regim autoritar. „În fața Regelui se înșirau atunci ca adversari Iuliu Maniu, Garda de Fier, Gheorghe Brătianu, cei trei cartelați în alegeri și, mai pe ocolite, Constantin Argetoianu. Sosise momentul Goga-Cuza. Acest moment a fost determinat primordial nu de considerente de politică externă, ci de ordin intern"³¹. Nichifor Crainic reiterează în memoriile sale că „Guvernul prezidat de Octavian Goga nu a fost nici pe departe un triumf al naționalismului, ci înjugarea lui la carul hodorogit al democrației. O. Goga era un om inteligent, dar s-a dovedit de o naivitate de neiertat când s-a dat cu partid cu tot pe mâna lui Armand Călinescu, Ministru de Interne în acea formațiune guvernamentală, cea mai hibridă din câte se puteau imagina"³². De altfel, în epocă s-a vorbit de faptul că profesorul A. C. Cuza a avut unele rezerve privind intrarea formațiunii sale în noul Cabinet. Evidențiind acest lucru, Eugeniu A. Buhman susține în însemnările sale că co-președintele Partidului Național Creștin „a

refuzat la început propunerea, susținând că el nu are un partid suficient de numeros și destul de bine organizat", dar ulterior, „adus în fața regelui și în urma stăruințelor personale a acestuia, a terminat prin a primi fără nici un entuziasm”³³. Guvernul Goga-Cuza nu era unul pur național creștin, întrucât Regele l-a numit la Interne pe omul său de încredere, A. Călinescu, iar portofoliul Apărării Naționale a revenit generalului Ion Antonescu, partizani ai menținerii și întăririi relațiilor cu foștii aliați din anii războiului de întregire națională, adică cu Anglia și Franța³⁴.

Legionarii au criticat această soluție guvernamentală. Unul din liderii ei, Constantin Papanace, relevă în amintirile sale că Regele s-a folosit „de un guvern naționalist ca să lovească în Garda de Fier”. El arată că Suveranul a mai urmărit ca între cele două partide naționaliste „să se nască o luptă fratricidă”³⁵. Părintele Ștefan Palaghiță scria și el în paginile unei cărți apărute la Buenos Aires în anul 1951 că Regele Carol al II-lea, „ca să creeze o diversiune, a chemat la guvern formațiunea Goga-Cuza (...). Căpitanul, dându-și seama că aceasta este o manevră, i-a oferit tot ajutorul lui Goga în Parlament”³⁶. Generalul Constantin Pantazi este de aceeași părere, căci arată în memoriile sale: „Regele Carol aduce la putere un guvern Goga-Cuza care trebuie să fie un antidot contra legionarilor, având și o aparență care inspiră încredere (...). În acest guvern intră la Ministerul de Război generalul Antonescu, iar ca Ministru de Interne, Armand Călinescu, ambii reprezentând aderenți pentru politică alături de Anglia și Franța”³⁷.

Guvernul Goga-Cuza a instituit imediat regimul cenzurii presei, fapt care adus la

interzicerea unor mari cotidiane bucureștene: *Adevărul*, *Dimineața* și *Lupta*, cunoscute pentru orientarea lor de stânga. Au fost aplicate, totodată, o serie de legi antievreiești. Cea mai dură dintre ele a fost elaborată pe 21 ianuarie 1938 prin care se stipula revizuirea cetățeniei. Erau excluși de la revizuire cei care s-au remarcat pe câmpurile de luptă din anii Primului Război Mondial, primind pentru bravura lor ordine și medalii românești sau străine³⁸. Ziariștii evrei erau discriminați și prin faptul că nu mai beneficiau de gratuitate pe căile ferate române. Datorită acestor legi s-au produs concedieri. După unele date, peste 200.000 de evrei și-au pierdut cetățenia română³⁹.

Întreaga legislație românească a stârnit numeroase excese, frământări și agitație. Guvernul nu a putut să stăvilească brutalitățile. O. Goga a făcut apel la poliție și jandarmerie, dar și la cetățeni „să mențină ordinea internă perfectă”. El atrăgea atenția că toți aceia care se fac responsabili de încălcarea ordinii vor fi pedepsiți⁴⁰.

Concomitent cu acordul Regelui, noul Cabinet a început o campanie furibundă împotriva Mișcării Legionare. În adresa nr. 140 din 7 februarie 1938, Corneliu Zelea-Codreanu informa premierul că: „În județul Făgăraș, șeful comunică 200 legionari arestați și surghiuniți. La Șinca Veche, 45 legionari, bătuți crunt la sânge. Domnule Goga, sunt fiii Ardealului. Copiii Nației Române sunt frați de sânge și de mamă cu Dumneata! Dumneata ai venit să rezolvi problema jidovească? În curând vom face statistica românilor arestați, bătuți până la sânge și uciși”⁴¹. Dincolo de unele exagerări ale lui C. Z. Codreanu, desprindem o realitate dură. Tulburările au

duș la moartea a 2 legionari, 52 au ajuns la spitale, iar 450 în arestul poliției⁴². În cele din urmă, Partidul Național Creștin și Garda de Fier au ajuns la un acord pentru constituirea unui pol politic electoral al extremei drepte. Scopul era clar: câștigarea alegerilor parlamentare organizate pe 2 martie 1938 la Adunarea Deputaților și pentru 12-17 martie pentru Senat⁴³. Ca să evite escaladarea fărădelegilor, C. Z. Codreanu a anunțat la 8 februarie 1938 retragerea Partidului Total pentru Țară din campania electorală. Deși bolnavă, Regina Maria analizează cu luciditate derularea evenimentelor, căci notează în propriul jurnal, tot pe 8 februarie 1938, următoarele: „Carol se confruntă cu enorme dificultăți politice și sunt mari perturbări în toată țara. Va fi în stare Goga și slăbul său guvern de tenirte⁴⁴ să le facă față? Sunt categoric îngrijorată pentru că realitatea se va răzbuna pe Carol, va trebui să răspundă pentru greșelile sale”⁴⁵.

Afirmările Suveranei României Mari s-au dovedit însă profetice. Asigurat din interior, beneficiind de sprijinul Alianței și neutralitatea binevoitoare a unor cercuri politice din Germania, Carol al II-lea a trecut la acțiune. Soarta guvernului Goga-Cuza fusese pecetluită. Aflat în miezul evenimentelor, A. Călinescu consemnează în însemnările sale la 7 februarie 1938: „Văd pe Urdăreanu care îmi spune că a discutat cu Goga, care i-a cerut să nu-i împlante cuțitul prin spate și întreabă dacă să meargă la Rege. I-a răspuns afirmativ. Discutând apoi cu mine, îmi spune planul: un guvern sub președinția Patriarhului, cu toți foștii prim-miniștri fără portofolii, apoi Mircescu (Istrate) la Externe, generalul (Ion) Antonescu la Armată, cu mine

la Interne... un moment a fost vorba să trec la Externe, dar Regele a spus: «mai aproape îmi e cămașa de piele decât de Geneva!» Apoi Ghelmengeanu și Potârcă, Inculeț, Cancicov, etc. S-ar face un Consiliul de Coroană, s-ar da o proclamație către țară, s-ar pune în vacanță⁴⁶.

Cu prilejul așa-zisului „dejun al miliardarilor” organizat la Cotroceni pe 9 februarie 1938, cercurile industriale și financiare din jurul lui Carol al II-lea au decis să sprijine instaurarea unui regim personal al Regelui. În aceeași zi a avut loc o întâlnire restrânsă: Suveranul, E. Urdăreanu, Gh. Tătărescu și A. Călinescu. Cu această ocazie, șeful statului a împărțit rolurile. Același sfetnic credincios, A. Călinescu, nota următoarele: „Pe dumneata, domnule Tătărescu, mă bazez în Comitetul de patronaj, iar pe Călinescu mă bizui în Guvern⁴⁷. Se organiza practic o lovitură de stat.

Deși lucrurile fuseseră aranjate, O. Goga a fost primit în audiență la Palatul Regal. El a pus problema organizării alegerilor parlamentare, dar Suveranul i-ar fi cerut amânarea lor, motivându-și atitudinea prin faptul că: „Situția s-a schimbat, agitația a sporit, lumea e neliniștită”. Carol i-a sugerat lui Goga că în acele împrejurări se impune formarea unui guvern de coaliție în care să intre și primul-ministru în funcție. Potrivit relatarilor lui Constantin Argetoianu, O. Goga a refuzat oferta⁴⁸.

În dimineața aceleiași zile, Patriarhul Elie Miron Cristea a sosit la Palatul Regal. Cu această ocazie, Carol al II-lea i-a propus preluarea președinției Consiliului de Miniștri. După-amiază, începând cu orele 16 și până seara la orele 22 s-au perindat foști președinți de Consiliu precum Mareșalul Alexandru Averescu, C. Argetoianu, generalul Arthur Văitoianu, Alexandru Vaida-Voevod, I. Maniu, G. G. Mironescu, N. Iorga, dr. Constantin Angelescu, Gh. Tătărescu, O. Goga. Comentând amintita situație, C. Argetoianu notează în jurnalul său, între altele: „Regele convoacă pe domnii foști prim-miniștri nu ca să-i consulte, ci ca să-i întrebe dacă primeau să-l ajute în îndeplinirea adevăratei lovituri de stat pe care o hotărâse și pe care ar fi dus-o, de altfel, la îndeplinire și fără ajutorul lor. În principiu, trebuiau să răspundă, vorba lui Tătărescu, printr-un da sau nu⁴⁹. Toți miniștrii aveau o bogată experiență politică, întrucât mai făcuseră parte din guvernare în perioade democratice: liberalii Gh. Tătărescu, ministru secretar de stat și ad-interim la Externe, Mircea Cancicov la Finanțe și ad-interim la Justiție, Ion Costinescu la Sănătate și

Ocrotire socială; țărăniștii A. Călinescu la Interne, Voicu Nițescu la Muncă, Gheorghe Ionescu-Șișești (Uniunea Națională) la Agricultură și Domenii. Din Guvernul Patriarhului Miron Cristea mai făceau parte ca miniștri de stat: Al. Averescu, A. Văitoianu, G.G. Mironescu, Al. Vaida-Voevod, N. Iorga, foști șefi de guverne după Marea Unire din 1918⁵⁰. Componenta Cabinetului era destul de pestriță, cu o omogenitate redusă. De aceea, vor avea loc trei remanieri guvernamentale într-un timp relativ scurt.

În noaptea de 10/11 februarie 1938, noii miniștri în frunte cu Patriarhul Miron au depus jurământul. Iată cum descrie C. Argetoianu acest moment în însemnările sale: „Înainte de depunerea jurământului, Regele a chemat încă o dată pe fostul prim-ministru spre a-i solidariza din nou cu hotărârea lui (...). După ce au coborât cucuvelele, a coborât și Regele însoțit de Vaida-Voevod și în fața lor s-a procedat la depunerea jurământului. Regele și Vaida-Voevod au stat în picioare în fața Tronului⁵¹. Odată primit jurământul, Suveranul a declarat celor prezenți la ceremonie: „Astăzi suntem chemați a începe o eră nouă în istoria patriei noastre, o eră de îndreptare, o eră în care erorile trecutului trebuie corectate cu cea mai adâncă chibzuință⁵². Șeful statului a citit apoi textul unei proclamații către români. El a subliniat că din cauza luptelor politice, s-a ajuns la o „nesfârșită neliniște și tulburare în viața sufletului poporului”. Vorbitorul a precizat că: „România trebuie salvată și sunt hotărât să o fac”. Carol a atras atenția că singurul gând de care este animat reprezintă „interesele permanente ale patriei și neprecupețita ei întărire”. Oratorul dorea îndreptarea stării de fapt. În acest scop, „am alcătuit sub președinția Patriarhului României, un guvern de oameni de răspundere care animați de cel mai desăvârșit patriotism, descătușați de activitatea de partid, vor avea răgazul să-și închine toate gândurile și toată munca numai binelui obștesc”. Suveranul avertiza, în final, că vor avea loc schimbări inclusiv de natură constituțională, că se vor depolitiza instituțiile administrative. „Toate acestea le fac în numele întăririi și propășirii patriei⁵³.”

Guvernul a elaborat și dat publicității un Apel semnat de șeful său, Miron Cristea, prin care se angaja la „dominația interesului național în toate sferile de activitate, ridicarea și instruirea țărănimii și a clasei muncitoare, pornirea tuturor rosturilor de muncă pentru înfăptuirea programului de investiții producătoare, asigurarea celor mai desăvârșite ordine de garantare a drepturilor consacrate de legile țării

pentru toți cetățenii ei, promovarea unei politici externe tradiționale, în centrul căreia să stea principiul suveranității și integrității teritoriului țării, măsuri severe și operative împotriva străinilor așezați în țară, care slăbesc caracterul etnic românesc⁵⁴.

Programul guvernamental era sever, de austeritate, având în vedere situația economică și politică a țării. Premierul Patriarh a adresat o circulară către reprezentanții clerului ortodox, îndemnându-i „să se abțină de la orice acțiune politică, de a conlucra alături de enoriași la îndeplinirea obiectivelor formulate de noul Cabinet, adică întronarea liniștii, păcii și armoniei sociale⁵⁵. Ca și în cadrul Regenței, Miron Cristea nu a renunțat la funcția ecleziastică de înalt stătător al Bisericii Ortodoxe Române. Noul prim-ministru nu avea însă depline puteri în luarea deciziilor. El avea, mai degrabă, un rol decorativ, căci adevăratul Șef al Guvernului era ministrul Internelor, A. Călinescu. Evidențiind acest lucru, celebrul jurnalist și analist politic Pamfil Șeicaru releva într-una din lucrările sale: „Chiorul acesta (aluzie la infirmitatea lui A. Călinescu care nu avea un ochi - n.n.), afirma Carol unui gazetar francez, este singurul care vede clar⁵⁶. La rândul său, englezul Ivor Porter, lector de limbă engleză în cadrul Universității București, sosit și cu unele misiuni informative, scria în cartea sa de memorii că: „Obținând conducerea directă, Regele a numit în funcția de prim-ministru un om-de-paie, vârstnicul Patriarh Miron Cristea⁵⁷. O biografă a Regelui Carol, scriitoarea Martha Solon nota într-o biografie-romanțată dedicată Suveranului nostru că el „a pus capăt vieții partidelor în România, instituind dictatura regală. Noul guvern sub președinția Patriarhului Miron Cristea/10 februarie 1938 era un simulacru⁵⁸. La fel de sceptic era și generalul Radu R. Rosetti care preciza că acest Cabinet „are prea multe capete ca să poată lucra efectiv. Dacă generalul I. Antonescu, M. Cancicov și I. Costinescu sunt bine la departamentele ce li s-au încredințat, poate și Ionescu-Șișești, ceilalți nu inspiră nici o încredere, iar președinția Patriarhului și prezența a șase foști prim-miniștri ca miniștri de stat va aduce numai anarhie⁵⁹.

Cel mai indignat dintre foștii premieri era I. Maniu, care s-a prezentat pe 10 februarie 1938 în audiență la Rege, pronunțându-se pentru menținerea regimului parlamentar constituțional. El a criticat implicarea Coroanei în actul de guvernare, considerând-o drept o „neiertată greșală ale cărei consecințe sunt incalculabile”. Șeful P.N.Ț. a atras atenția Regelui că împrejurările internaționale sunt nefavorabile

și, de aceea, „este nevoie mai mult ca oricând să mențineți sistemul parlamentar democratic⁶⁰. Două zile mai târziu, I. Maniu condamna în cuvântarea ținută la ședința extraordinară a Comitetului executiv al P.N.Ț. regimul autoritar instaurat în 10 februarie 1938. Vorbitorul sesiza faptul că, în felul acesta, Regele este izolat de națiune printr-o camarilă odioasă care personifică cea mai complexă moralitate”. De aceea, el era convins că „proaspătul” guvern nu va dura mult, fiind condamnat pieirii, iar democrația va triumfa⁶¹.

Pe 16 februarie 1938, Maniu a expediat o scrisoare lui Miron Cristea, cerându-i ca vechi prieten să renunțe la șefia guvernului. Autorul mesajului își motiva punctul de vedere prin faptul că Suveranul urmărește „a institui o dictatură regală care, firește, va trece foarte ușor într-un despotism”. Președintele P.N.Ț. își avertizează prietenul că acțiunile întreprinse de guvern converg către măsuri autoritare: abolirea Consuției, restrângerea drepturilor și libertăților cetățenești. „Cunosc și dispozițiile principale ale noii orânduiri și mă cutremur la gândul că drepturile Națiunii Române dobândite cu atâtea jertfe și cu colaborarea atâtor slujitori ai Altarului să fie distruse cu colaborarea și sub patronarea celui mai înalt preot român. Se săvârșește o lovitură de stat în urma căreia vor fi distruse valori sufletești, poate vieții omenești”. Iuliu Maniu îi reproșa lui Miron Cristea faptul că prin preluarea președinției Consiliului de Miniștri își va asuma o lovitură istorică, întrucât va da o lovitură de moarte drepturilor înscrise în Actul Unirii din 1 Decembrie 1918. Conducătorul național-țărăniștilor îi readucea în memorie Patriarhului Bisericii Ortodoxe Române clipele frumoase petrecute cu aproape două decenii în urmă, spunându-i: „Gândește că un fiu al Ardealului nu poate să prezideze opera de răpire a drepturilor din Vechiul Regat celor ce s-au jertfit cu sutele de mii ca, dezrobind pe ardeleni, să se dezrobească pe ei”. Semnatarul scrisorii reafirma principiile sale democratice constituționale, declarând: „Cât mă privește, voi lupta pentru apărarea vieții constituționale și democratice a țării și pentru asigurarea Hotărârii de la Alba Iulia cu suprema încordare, cu orice risc și cu orice jertfe”. Maniu arăta, în continuare, că poziția sa este îmbrățișată cu entuziasm și dăruire de întregul popor român. De aceea, el trăgea un serios semnal de alarmă, sesizând că „Patriarhul României ar putea să patroneze o acțiune, o dictatură care nu este pusă în serviciul unei idei mari, generoase și nu se întemeiază pe un curent popular”. În final, conducătorul P.N.Ț. mărturisește că i-a expediat lui Miron Cristea acest

amplu mesaj ca prieten și ca fost președinte al Consiliului Dirigent al Ardealului și Banatului, „dorind să mă achit de datoria ce am față de țara mea, față de prieteni și față de provinciile mele a căror soartă a fost pusă odată în mâinile mele. În fața gravității problemei, nici considerații oportuniste momentane nu mai au loc, nu mai au nici o importanță. Te rog să iei la dreaptă judecată situația Ta Înaltă și rolul tău istoric cu aceeași obiectivitate cu care te rog să nu uiți un moment că ești preot și fiu de iobag din Ardeal”⁶². Iuliu Maniu îi sugera deci Patriarhului Bisericii Ortodoxe Române să renunțe grabnic la funcția de prim-ministru și să înceteze de îndată colaborarea cu Regele Carol al II-lea, pentru a nu mai fi părtaș la regimul dictatorial pe care acesta din urmă îl instaura pas-cu-pas.

Scrisoarea a fost răspândită nu doar prin intermediul presei, ci și prin foi volante tipărite care au circulat în rândurile cetățenilor de la orașe și sate. Regimul carlist înăsprise cenzura, astfel încât astfel de materiale, considerate subversive, erau confiscate de către organele de ordine. Un asemenea document a fost descoperit în urma unei percheziții domiciliare efectuate de Secția de jandarmi din localitatea Sascut, jud. Putna (azi, Vrancea) la avocatul Ursăcescu⁶³. Un înscris având conținut identic a fost găsit la descindere ordonată de organele de justiție în casa preotului Teofil Balaban din comuna Marca, județul Sălaj, pe data de 17 aprilie 1938⁶⁴.

În fața acestei situații dintre cele mai grave, I. Maniu, având calitatea de președinte, și Virgil Madgearu ca secretar general al P.N.Ț. au trimis pe 19 februarie 1938 o circulară șefilor de organizații județene, informându-i că: „Formarea guvernului zis de Uniune Națională este, de fapt, intrarea într-un regim de dictatură regală”. Semnatarii documentului erau conștienți de pericolul reprezentat de noul regim politic și de aceea, îndemna membrii și simpatizanții P.N.Ț. la nesupunere, la întărirea unității partidului. „Avem datoria să rezistăm și să păstrăm intactă organizația partidului nostru pentru a fi în stare să ne luăm răspunderea când se va face din nou apel la noi”. I. Maniu și V. Madgearu erau convinși că noul Cabinet este de la început condamnat la o existență efemeră, întrucât folosește „metode de guvernare anticonstituționale și ilegale”. În final, autorii scrisorii relevau că, în pofida greutăților ivite, „comitetele își vor continua activitatea conform statutelor”⁶⁵. Din păcate, situația se va agrava, întrucât partidele politice vor fi scoase în afara legii și se va forma o formațiune unică intitulată Frontul Renașterii Naționale.

Președintele P.N.Ț. a refuzat, de asemenea, să-și dea consimțământul în legătură cu intrarea unor membri marcanți ai acestei grupări politice în guvernul de personalități, declarând că național-țărăniștii sunt în măsură a-și asuma răspunderea guvernării. Totuși, unii lideri precum A. Călinescu, avocatul Mihail Ghelmegeanu, Mihai Ralea, Voicu Nițescu au pactizat cu Regele Carol al II-lea. Aflat în centrul evenimentelor, profesorul Ioan Hudiță notează următoarele în jurnalul său din 12 februarie 1938: „Deci au capitulat cu toții, interesul personal deci e mai puternic decât interesul țării”⁶⁶. În schimb Dinu Brătianu, care reușise după îndelungate și anevoioase negocieri să realizeze unificarea celor două partide liberale în data de 10 ianuarie 1938⁶⁷, a fost de acord cu intrarea unor fruntași ai formațiunii politice pe care o conducea în guvernul de Uniune Națională. Ziarul *Viitorul*, oficiosul P.N.L. care apărea la București, consemna în acele zile-fierbinți „că Partidul Liberal, care și-a impus întotdeauna o sfântă datorie de a pune înaintea primatului salvării naționale, (...) a dat o întregă adeziune a partidului ca personalități proeminente liberale și foști președinți și miniștri ai cabinetelor să facă parte din guvernarea pe care Majestatea-sa o voiește și o consideră ca începutul unor eroice măsuri de salvare a țării noastre”⁶⁸.

Regina Maria, în calitatea sa de mamă a monarhului României, nu putea decât să salute noul regim autoritar instaurat de fiul ei pe 10 februarie 1938. A doua zi, ea a notat în însemnările sale, printre altele: „Ieri-seară târziu, m-a chemat Carol la telefon ca să-mi spună că a trebuit să soluționeze situația aproape periculoasă creată prin schimbarea Cabinetului Goga-Cuza, care stârnise furtuni înlăuntrul și în afara țării și a destituit guvernul, iar acum a fost în stare să formeze un minister de coaliție. Toți foștii prim-miniștri ai lui și ai noștri, (Alexandru) Vaida, (Gheorghe) Tătărescu, (Nicolae) Iorga, (Alexandru) Averescu, (Arthur) Văitoianu, (G.G.) Mironescu, în plus Costinescu, Cancicov, (Constantin) Angelescu, tot sub președinția Patriarhului este și Argetoianu, iar Carol speră să-l ia și pe Lunian. Maniu a refuzat, deși i-a cerut să vină și el. De asemenea și sărmanul Goga a refuzat, este prea zdruncinat de insuccesul său. Îmi pare nespuse de rău pentru el. De la început nu i s-a dat o șansă adevărată, a făcut greșeli uriașe care au creat o agitație înspăimântătoare în toată țara (...). Nu pot să nu admir modul în care Carol a luat lucrurile sub control. Sper doar că acum vor lucra serios și fără egoism, că vor pune interesul țării înaintea interesului personal”⁶⁹.

În favoarea instalării Cabinetului prezidențiat de Patriarhul Miron Cristea s-a pronunțat cu energie și profesorul Nicolae Iorga. Celebrul slujitor al Muzei Clio a publicat în coloanele ziarului *Neamul Românesc*, în fruntea căruia se afla, un amplu articol intitulat sugestiv "Sub cârjă". Semnatarul materialului elogia la început gestul Întâi-Stătătorului Bisericii Ortodoxe Române de a accepta înalta funcție de Președinte al Consiliului de Miniștri: „La vârsta sa și după o lungă și grea boală, șeful bisericii românești n-a pregetat să ia asupra sa și o atât de grea sarcină”. Marele istoric era însă optimist, căci nota în continuare, încrezător: „Munca zilnică îl întărește (...). Patriarhul va ști să uite și să biruie tot ce va încerca a-l atrage către rosturile ardeleni atât de respectabile și de simpatice în ele-însele, dar din care s-a făcut un instrument de partid”⁷⁰. Un alt istoric, Constantin C. Giurescu, membru marcant al fostului Partid Național Liberal Gheorghe Brătianu, profesor la Universitatea din București, pretinde în amintirile sale că „rolul prim îl juca în guvernul Miron Cristea Ministrul de Interne Armand Călinescu”. Noul premier a avut contribuții însemnate în cadrul Adunării Naționale de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918 „și făcuse parte din delegația care adusesese la București spre a înfățișa Regelui Ferdinand Moțiunea de Unire a Transilvaniei cu Români. Transilvăneanul, de fel din Toplița, urcase treptele ierarhiei bisericești și ajunsese în 1925 Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române. Avea un chip înfățișător, prestantă și era bun gospodar”⁷¹. Un biograf al Regelui Carol al II-lea, Joachim von Kurenberg, susține că A. Călinescu întreținea legături strânse cu Elena Lupescu, arătând: „Prin Călinescu, doamna Lupescu are, din nou, pe cineva apropiat ei lângă rege, putând fi astfel informată din surse sigure pentru a putea acționa din vreme. Ea știe că acest lucru va fi necesar, căci măsurile luate de prietenul ei nu înseamnă nimic altceva decât o introducere a sistemului Mussolini și al lui Hitler în România. Doamna Lupescu este adversara acestui sistem, dar înțelege de ce în condițiile date prietenul ei a fost nevoit să se facă frate cu dracul pentru a trece puntea”⁷².

C. Argetoianu susține în jurnalul său că acțiunea întreprinsă de Carol al II-lea s-a bucurat de acordul populației. El nota pe 12 februarie 1938 următoarele: „Lovitura de stat, căci lovitură de stat a fost, a mărturisit-o și Regele, a fost primită mai mult decât bine. De ieri, toate au însuflețit din nou. Lumea a răsuflat liniștită. Cele 44 de zile de nebunie gogo-cuzistă băgaseră oamenii de toate soiurile în răcori. La Bursa din București, toate valorile au țâșnit în sus, la Londra, rentele

noastre au crescut la cinci puncte. În Lipscași, s-a făcut ieri într-o singură zi mai mult decât în toată luna ianuarie. Lumea e veselă, ca deșteptată dintr-un vis urât”⁷³. Mai puțin idilic este Victor Slăvescu, căci arată în însemnările sale, pe 10 februarie 1938, următoarele: „Am stat până la 2 noaptea, primind telefoane și informațiuni. Intrăm într-o perioadă nouă. Ce se va întâmpla? În primul rând, dorim liniște internă și destindere, cu suprimarea temporară a vieții publice”⁷⁴.

Unii oameni de cultură au trimis mesaje de felicitare Patriarhului-premier. Pe 11 februarie 1938, scriitorul Nicolae G. Rădulescu-Niger a expediat o scrisoare lui Miron Cristea în care îl ruga „să binevoiască a primi călduroase felicitări, președinția guvernului clădindu-vă încă un prilej de înaltă străduință pentru țară și Biserică. Multă sănătate și îndelungată viață și mănoasă guvernare îndelungată”⁷⁵. La rândul său, compozitorul și dirijorul Tiberiu Brediceanu îi trimitea din Brașov în 18 februarie 1938 o depeșă Părintelui Patriarh, în care afirma următoarele: „Cu sincer devotament și veche neclintită dragoste, vin a te felicita și eu din toată inima la noua înalta demnitate la care, spre fala și mândria noastră, a prietenilor tăi, ai fost înaintat. Dă Bunul Dumnezeu ca această istorică însărcinare cu care ai fost distins să fie într-un ceas de noroc, aducând pentru scumpa noastră țară acele roade pe care sufletul tău mare le dorește și strădania ta sincer se îndreaptă în grele vremuri de astăzi”⁷⁶.

Instaurarea guvernului Miron Cristea a generat și ecouri internaționale. Unele publicații vest-europene au afirmat că scopul numirii Patriarhului ca prim-ministru a fost acela de a lovi în interesele Gărzii de Fier. Ziarul englez *Daily Herald* susține că „Regele Carol al II-lea a hotărât să distrugă puterea mereu crescândă a șefului ei, Corneliu Zelea-Codreanu, care a devenit repede rivalul Suveranului. Aceasta este adevărata explicațiune a instalării joi Cabinetului de Uniune Națională sub președinția Patriarhului Miron Cristea și întărirea lui printr-o dictatură regală militară. Regele a lucrat repede și fără cruțare”⁷⁷. Cercurile politice engleze erau interesate de situația din România. Bancherii și oamenii de afaceri din insulele britanice doreau să investească în economia românească, fiind încurajați de Sir Reginald Hoare, șeful Legației Regatului Unit la București. Anglia întocmise deja un plan complex de angajare masivă pe plan economic și politic. Documentul elaborat de Sir Maurice Ingram, Sir Frederick Leith-Ross și R. H. Hudson urmărea combaterea influenței Germaniei în țara noastră și în regiune”⁷⁸. Acțiunea nu a avut însă succesul

scontat. Presa franceză evidențiază faptul că A. Călinescu a fost impus de Carol al II-lea ca ministru de Interne ca să distrugă Garda de Fier și de a se debarasa de toate partidele politice⁷⁹. Ministrul plenipotențiar al Franței în Turcia considera într-un raport înaintat pe 11 februarie 1938 superiorilor de la Paris că schimbarea Cabinetului Goga-Cuza este „o parte a unei vești bune (...), o separare decisă față de Garda de Fier și hitlerism în România”⁸⁰. Și ziarele nordice surprindeau conflictul între monarh și Garda de Fier. Ele apreciau că factorul determinant în politica României este Regele Carol al II-lea, care din 1930 a guvernat țara cu mult curaj și o inițiativă personală destul de simpatcă⁸¹. Presa grecească reitiera că Suveranul a reacționat deci în chip hotărât și garantând după judecata sa parcă lăuntrică și stabilitatea țării. Cotidianul *Kathimerini* afirma că „politica externă românească are la bază păstrarea vechilor prietenii și fidelitatea față de alianță”⁸². Publicațiile turcești considerau că prin instaurarea unui guvern personal al Regelui României stabilitatea în regiune se va consolida, ziarele *Tun* și *Journal d'Orient* care apăreau la Istanbul relevau faptul că Suveranul din București „a făcut apel la concursul națiunii și are ca principal obiectiv consolidarea păcii”⁸³. La Berlin însă domnea însă o stare de consternare, iar regimul instalat pe 10 februarie 1938 era considerat „o manevră franco-engleză favorizată de evrei, iată istoria crizei românești. Din fericire, există Garda de Fier”⁸⁴. Părerile pe plan internațional erau deci împărțite.

Aducerea la putere a Cabinetului condus de Patriarhul Miron Cristea s-a făcut în condițiile în care regimurile autoritare câștigau teren, cu voia sau fără voia sa, noul premier a făcut jocul Regelui Carol al II-lea. Astfel, prin decretul lege nr. 856 din 11 februarie 1938, s-a instituit în întreaga țară starea de asediu și cenzura. Articolul preciza că „menținerea ordinii publice și siguranței statului era preluată de autoritățile militare, iar atribuțiile Poliției și Siguranței Generale se exercitau sub ordinele Ministerului Afacerilor Interne”. Autoritățile judiciare erau împuternicite „de a face percheziții oriunde și oricând”, de a cenzura presa și toate publicațiile, de a opri sau dizolva orice adunare. Decretul preciza, în final, că starea de asediu „se va ridica când se va crede oportun”⁸⁵. Deci atribuțiile organelor de ordine publică, dar și procurorii creșteau considerabil. Activitatea lor putea genera abuzuri și grave ilegalități.

În data de 12 februarie același an, alegerile care urmau să se desfășoare sub patronajul noului guvern au fost contramandate. Două

zile mai târziu, la 14 februarie, s-a publicat în *Monitorul Oficial* un decret-lege care interzicea orice activitate politică. Partidele, indiferent de orientare, erau dizolvate. Câteva zile mai târziu a fost modificată și completată Legea pentru menținerea ordinii de stat⁸⁶. Astfel, regimul parlamentar constituțional primea la vremea aceea o puternică lovitură. El căuta, de asemenea, să compromită partidele politice indiferent de orientare, făcându-le răspunzătoare față de situația grea din țară. Noua eră promisă de Suveran era doar o manevră abilă. Realitatea era însă cu totul alta. Regele Carol al II-lea concentrase în mâinile sale întreaga putere. Rolul Guvernului era însă minor, avea un rol decorativ.

Regimul de dictatură carlistă instaurat în data de 10 februarie 1938 a avut grave consecințe asupra evoluției ulterioare a României din punct de vedere economic, social, politic și cultural. Patriarhul Miron Cristea nu va mai avea din păcate ocazia să vadă sfârșitul regimului autoritar la instaurarea căruia contribuise și el, într-un fel sau altul, întrucât a murit departe de țară, în Franța, la Cannes, în seara zilei de 6 martie 1939. A fost adus la București și înmormântat pe 12 martie 1939 în cripta Catedralei Patriarhale.

THE CIRCUMSTANCES AND APPOINTMENT OF THE PATRIARCH MIRON CRISTEA GOVERNMENT (FEBRUARY 10TH 1938)

The end of 1937 and the beginning of 1938 were marked by strong contradictions between the various objectives within the Romanian political scene. The parties were in tense relations with each other and with King Carol, who tried to disrupt their activity by destabilizing them from the inside. In order to resist the King's authoritarian rise, several political figures made a non-aggression agreement and brought a significant part of the political forces under the same „ideal”. Even so, Carol secured power by appointing a government whose party acted as a buffer between him and other important political figures. This government eventually gave way to a National Union for which Patriarch Miron Cristea was named as prime-minister. This new government brought some positive international representation for the Romanian political scene.

Keywords: Goga-Cuza government, National Union, Carol II, Corneliu Zelea-Codreanu, Gheorghe Brătianu, Iuliu Maniu.

NOTE

- 1 Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați.
- 2 Arhivele Naționale Istorice Centrale (în continuare A.N.I.C.), Fond Ion Mihalache, dosar 5, ff. 13-14.
- 3 *Ibidem*, ff. 77-78; 106; Apostol Stan, Ion Mihalache, *Destinul unei vieți*, București, Saeculum, I.O., 1999, p. 299.
- 4 Ion Diaconescu, Gabriel Țepelea (coord.), *Ion Mihalache în fața istoriei*, București, Gândirea Românească, 1993, pp. 407-424.
- 5 A.N.I.C., Fond I. Mihalache, dosar nr. 56, f. 23.
- 6 Constantin Argetoianu, *Însemnări zilnice*, vol. III (1 iulie-31 decembrie 1937), ediție de Stelian Neagoe, București, Machiavelli, 2001, pp. 219-220.
- 7 N. Iorga, *Memorii. Sinuciderea partidelor (1932-1938)*, vol. VIII, Vălenii de Munte, Tipografia Datina Românească, 1939, pp. 436.
- 8 Regina Maria, *Însemnări din ultima parte a vieții (martie 1937-iulie 1938)*, ediție de Sorin Cristescu, București, Corint, 2018.
- 9 „Noul Guvern Tătărescu a depus aseară jurământul”, în *Adevărul*, an. 51, nr. 16506, din 19 noiembrie 1937; „Guvern Tătărescu cu colaborarea iorghștilor”, în *Lupta*, XVI, nr. 4828, din 19 noiembrie 1937.
- 10 C. Argetoianu, *op.cit.*, vol. III, pp. 234-235; Aurelian Chistol, *România în anii guvernării liberale Gheorghe Tătărescu (1934 - 1937)*, Târgoviște, Cetatea de Scaun, 2007, p. 599.
- 11 *Dimineața*, XXXIII, nr. 11110, din 24 noiembrie 1937; Gh. Tătărescu, *Mărturii pentru istorie*, ediție de Sanda Tătărescu Negropones, București, Editura Enciclopedică, 1996, pp. 199-203.
- 12 *Dreptatea*, XI, nr. 3008, din 26 noiembrie 1937.
- 13 Regina Maria, *op.cit.*, p. 165.
- 14 Vasile Arimia, Ion Ardeleanu, Alexandru Cebuc (editori), *Istoria Partidului Național Țărănesc. Documente (1926-1947)*, București, Arc 2000, 1994, p. 173, doc. 35.
- 15 *Ibidem*, pp. 173-174, doc. 35; *Dreptatea*, XI, nr. 3008, din 26 noiembrie 1937; C.I. Stan, „Pactul de neagresiune electorală: Iuliu Maniu-Corneliu Z. Codreanu-Gh. Brătianu (25 noiembrie 1937) și consecințele sale”, în *90 de ani de administrație românească în Arad*, vol. I, Arad, Vasile Goldiș University Press, 2010, pp. 269-270.
- 16 A.N.I.C., Fond Casa Regală, dosar nr. 42/1937, f. 12.
- 17 Dragoș Zamfirescu, *Legiunea Arhanghelului Mihail. De la mit la realitate*, București, Editura Enciclopedică, 1997, pp. 241-242.
- 18 Ioan Scurtu, „Lupta partidelor politice în alegerile parlamentare din decembrie 1937”, în *Studii*, Revistă de Istorie, tom. 20, nr. 1/1966.
- 19 Corneliu Ciucanu, „Alegerile parlamentare din 1937”, în *Omagiu istoricului Gheorghe Buzatu*, coordonator Horia Dumitrescu, Focșani, Empro, 1999, p. 521.
- 20 I. Maniu, *Testament moral politic*, ediție de Victor Isac, București, Gândirea Românească, 1991, pp. 182-186.
- 21 Armand Călinescu, *Însemnări zilnice 1916-1939*, ediție de colonel Alexandru Gh. Savu, București, Humanitas, 1990, pp. 361-362.
- 22 Carol al II-lea, *Între datorie și pasiune. Însemnări zilnice*, vol. I (1904-1939), ed. a II-a, de Marcel Dumitru Ciucă și Narcis Dorin Ion, București, Curtea Veche, 2003, p. 231.
- 23 Kurt W. Treptow, „Politică regală a alegerilor din 1937-1938”, în *Colocviile româno-americe, Cotrocenii în istorie 15-17 iulie 1993*, București, 1994, p. 114; Florin Muller, „Alegerile din decembrie 1937. Dinamica politico-ideologică”, în *Elite parlamentare și dinamica electorală în România 1919-1937*, București, Editura Universității, 2005, pp. 348-350.
- 24 Regina Maria, *op.cit.*, p. 168.
- 25 Eugeniu Arthur Buhman, *Patru decenii în serviciul Casei Regale a României. Memorii, 1898-1940*, ediție de Cristian Scarlat, București, Sigma, 2006, p. 431.
- 26 Carol al II-lea, *op.cit.*, vol. I, p. 233; C. I. Stan, „Atitudinea lui Iuliu Maniu față de regimul totalitar instaurat de Regele Carol al II-lea 1938-1939”, în *Acta Musei Prolissensis*, vol. XXIII/2, 2000, p. 280.
- 27 A. Călinescu, *op.cit.*, p. 363.
- 28 *Ibidem*; Gheorghe I. Bodea, *Octavian Goga: o viață, un destin*, vol. III, Cluj-Napoca, Limes, 2007, p. 212.
- 29 C. Argetoianu, *op.cit.*, vol. III, p. 306.
- 30 Petru Groza, *Adio lumii vechi! Memorii*, București, Compania, 2003, p. 429.
- 31 A.P. Samson, *Memoriile unui gazetar 1927-1937*, București, Cartea Românească, 1979, p. 289.
- 32 Nichifor Crainic, *Zile albe, zile negre. Memorii*, vol. I, ediție de Nedic Lemnar, București, Casa Editorială Gândirea, 1991, pp. 289-290.
- 33 Eugeniu A. Buhman, *op.cit.*, p. 431.
- 34 Horia Bozdoghină, *Antisemitismul lui A. C. Cuza în politica românească*, București, Curtea Veche, 2012, p. 225.
- 35 Constantin Papanace, *Stilul legionar de luptă. Concepția tactică a Căpitanului*, București, Lucman, 2004, p. 389.
- 36 Pr. Ștefan Palaghiță, *Garda de Fier spre reinvierea României*, prefață de Dan Zamfirescu, București, Roza Vânturilor, 1993, p. 104.
- 37 General Constantin Pantazi, *Cu Mareșalul, până la moarte*, ediție de Alexandru V. Diță, București, Publiferom, 1999, p. 69.
- 38 Lya Benjamin (editor), *Evreii din România între anii 1940-1944*, vol. I. *Legislația antievreiască*, București, Hasefer, 1993, pp. 30-31.
- 39 A.L. Easterman, *King Carol, Hitler and Lupescu*, London, Victor Gollancz, 1942, p. 94; Paul D. Quilan, *Regele playboy: Carol al II-lea al României*, Traducere de Mona Antohi, București, Humanitas, 2001, p. 254.
- 40 Paul A. Shapiro, „Prelude to Dictatorship in Romania: The National Christian Party in Power. December 1937-February 1938”, în *Canadian-American Slavic Studies*, vol. 8, Nr. 1 spring, 1974, p. 66.
- 41 Corneliu Zelea Codreanu, *Circulări și manifeste (1927-1938)*. Prima ediție din Țară după ediția din 1940, București, Blassco, 2010, p. 245.
- 42 *Ibidem*, p. 245.

- 43** Mihail Sturdza, *România și sfârșitul Europei. Amintiri din țara pierdută*, ediția a II-a, Alba Iulia, Paris, Fronde, 1994, p. 126; Sebastian Rusu, „Guvernul Goga-Cuza și pregătirea alegerilor din martie 1938”, în *Angvstia*, XVI/2011, p. 82.
- 44** Românzare a franțuzescului „tenir tête”, indicând atitutine de opozitie, sfidare sau înfruntare.
- 45** Regina Maria, *op.cit.*, p. 179.
- 46** A. Călinescu, *op.cit.*, pp. 376-377.
- 47** Ibidem; C. I. Stan, *Patriarhul Miron Cristea: O viață, un destin*, București, Paideia, 2009, p. 367.
- 48** C. Argetoianu, *op.cit.*, vol. IV, ediție de S. Neagoe, București, Machiavelli, 2002, p. 137.
- 49** Ibidem, p. 120; Cristian Vasile Petcu, *Guvernarea Miron Cristea*, București, Editura Enciclopedică, 2009, p. 231.
- 50** Cf. I. Scurtu (coord.), *Istoria românilor între anii 1918-1944. Culegere de documente*, ed. I, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1982, pp. 504-505.
- 51** C. Argetoianu, *op.cit.*, vol. IV, p. 122.
- 52** Apud I. Scurtu, Gh. Buzatu, *Istoria românilor în secolul XX*, București, Paideia, 1999, pp. 343-344.
- 53** *Universul*, An 55, nr. 42, din 12 februarie 1938.
- 54** Ibidem; A.N.I.C., Fond Miron Cristea, dosar nr. 12/1938, ff. 78-79; Ilie Șandru, Valentin Borda, *Un nume pentru istorie. Patriarhul Miron Cristea*, Târgu Mureș, Editura Petru Maior, 1998, p. 172.
- 55** Lucian Dindirică, *Miron Cristea Patriarh, Regent și Prim-Ministru*, Iași, Tipo Moldova, 2011, pp. 320-321.
- 56** Pamfil Șeicaru, *Istoria Partidelor Naționale, Tărănist și Național-Tărănist*, vol. II, Madrid, Editura Carpați, 1963, p. 243.
- 57** Ivor Porter, *Operațiunea Autonomă. În România în vreme de război*, ediție de George Potra, București, Humanitas, 1991, p. 44.
- 58** Martha Solon, *Amorurile unui rege*, București, Tess-Expres, 1997, p. 18.
- 59** Radu R. Rosetti, *Pagini de jurnal*, Ediție de Cristian Popișteanu, Marian Ștefan, Ioana Ursu, București, Adevărul, 1993, p. 39.
- 60** Cf. Zaharia Boilă, *Memorii*, în Biblioteca Academiei Române, Arhiva Istoria (în continuare, B.A.R. Arh.Ist.), fond 6, dosar 113, f. 320.
- 61** Apud Gabriel Țepelea (coord.), *Luliu Maniu în fața istoriei, București*, Gândirea Românească, 1993, pp. 220-221.
- 62** Ibidem, p. 225; Alin Spănu, „Propaganda dictaturii regale. Studiu de caz. O scrisoare a lui Luliu Maniu către Patriarhul Miron Cristea, 16 februarie 1938”, în *Sangidava*, tom. 3/2009, pp. 33-34, anexă.
- 63** A.N.I.C., fond Inspectoratul General al Jandarmeriei, dosar 6/1938, f. 19.
- 64** Ibidem, dosar 7/1938, f. 104; A. Spănu, *op.cit.*, în loc.cit., p. 32.
- 65** Cicerone Ionițoiu, *Viața politică și procesul lui Luliu Maniu*, vol. I, București, f.e., 1997, pp. 177-179.
- 66** Ioan Hudiță, *Jurnal politic. 1 ianuarie-15 septembrie 1938. Începuturile dictaturii regale*, Introducere și note de acad. Dan Berindei, București, Fundația Pro, 2002, p. 100.
- 67** B.A.R., Secția Mss., Arh. Gh. I. Brătianu, mapa III, varia 54, mss. 1, ff. 1-2.
- 68** *Viitorul*, XXX, nr. 9029, din 12 februarie 1938.
- 69** Regina Maria, *op.cit.*, pp. 179-180.
- 70** Cf. I. Scurtu, Gh. Buzatu, *op.cit.*, p. 344.
- 71** Constantin C. Giurescu, *Amintiri*, ediție de Dinu C. Giurescu, București, All, 2000, p. 261.
- 72** Joachim Von Kurenberg, *Carol al II-lea și doamna Lupescu*, Traducere de Liana Feraru, București, Editura Științifică, 2000, pp. 162-163.
- 73** C. Argetoianu, *op.cit.*, vol. IV, p. 126.
- 74** Victor Slăvescu, *Note și însemnări zilnice*, vol. II. 21 ianuarie 1938-31 ianuarie 1939, ediție de Georgeta Filitti, București, Editura Enciclopedică, 1990, p. 218.
- 75** Antonie Plămădeală (editor), *Pagini dintr-o arhivă inedită*, București, Minerva, 1984, p. 198.
- 76** Ibidem, p. 43.
- 77** B.A.R., Arh. Ist., fond A. Călinescu, dosar 451, vol. II, doc. 99.
- 78** David Britton Funderburk, *Politica Marii Britanii față de România (1938-1940)*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1985, pp. 72-73; Ion Pătroi, Valeriu Fl. Dobrinescu, *România și Anglia în anii '30*, Craiova, Scrisul Românesc, 1997, pp. 124-125.
- 79** B.A.R., Arh. Ist., fond A. Călinescu, dosar nr. 451, vol. II, doc. 99; Nicolae Chivulescu, *Armand Călinescu. Omul de oțel al României*, ediția I, București, Editura Ministerului de Interne, 1995, pp. 161-162.
- 80** Paul D. Quinlan, *Ciocnire deasupra României: politica anglo-americană față de România, 1938-1947*, Iași, Centrul de Studii Românești, 1995, p. 3.
- 81** Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, Fond 71/România, vol. 340/1938, f. 407.
- 82** Ibidem, f. 130.
- 83** Ibidem, f. 131.
- 84** Ibidem; Nicolae Cristea, „Contribuții privind imaginea lui Carol al II-lea ca Rege al României”, în *Studii și articole de istorie*, tom XLVI 2000, p. 131.
- 85** Monitorul Oficial, partea I, nr. 34, din 11 februarie 1938; vezi și I. Scurtu, Constantin Mocanu, Doina Smârcea (editori), *Documente privind istoria României între anii 1918-1944*, ediția a II-a, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1995, p. 439, doc. 114.
- 86** Constantin Vasile Petcu, *op.cit.*, pp. 244-245; Armin Heinen, *Legiunea Arhanghelului Mihail. O contribuție la problema fascismului internațional*, ediția I, București, Humanitas, 1999, p. 348.